

DOPRINOS ŽUPNIKA MODERNIZACIJI HRVATSKE U 19. STOLJEĆU – PRIMJER IVANA NEPOMUKA JAGIĆA

Ana Biočić – Antonia Antolović

UDK: 316.643:272/273]”18”
27-722.525(497.5)
316.351: 33.025] ”18”
27-722.53 Ivan N. J.:27-774-737 Sv. Šimun i Tadej
(316.443+351.851+330.342.23+005.591.4:27-774)
Ivan N.,J.341.462.1:329(497.522) (NS)”1889”, ”1892”, ”1897”

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
ana.biocic@kbf.unizg.hr
kravarscan.antoniam@gmail.com

<https://doi.org/10.34075/cs.59.1.3>
Izvorni znanstveni rad
Rad zaprimljen 10/2023.

Sažetak

U radu se na osnovi arhivske građe, periodike i relevantne literature nastoji dati odgovor na istraživačko pitanje jesu li župnici poticali modernizaciju u Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća. Na tom se tragu razmatra djelatnost župnika Ivana Nepomuka Jagića. Radi se župniku Župe sv. Šimuna i Jude Tadeja u Markuševcu, koji je ostavio značajan trag posebice na području obrazovanja i gospodarstva, ali i kao saborski zastupnik.

Ključne riječi: Ivan Nepomuk Jagić, modernizacija, 19. stoljeće, gospodarstvo, Župa sv. Šimuna i Jude Tadeja, Markuševac

UVOD

U 19. stoljeću, razdoblju stvaranja modernih nacija i emancipacije države od Crkve, Katolička crkva i država u Hrvatskoj bile su i nadalje povezane i surađuju, za razliku od drugih europskih zemalja u kojima je došlo do sukoba i sekularizacije.¹ Stoga su u Trojednoj Kraljevini svećenici svojim radom pridonosili modernizaciji Hrvatske na raznim područjima, a dokaz da je tome tako su brojni svećenici uključeni u politički, kulturni ili gospodarski život Trojedne Kraljevine. Razlog uključenosti svećenika je visok postotak neobrazovanog stanovništva koji je i u drugoj polovici 19. stoljeća bio prisutan te činjenica da hrvatske zemlje nisu teritorijalno

¹ Eklatantan je primjer Njemačka i kulturkampf. Više o odnosu Crkve i europskih država vidi u: Ana Biočić, *Svećenici u politici: Djelovanje katoličkih svećenika u Hrvatskom saboru 1868.-1871.*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2018., 19-43.

i administrativno ujedinjene sve do propasti Monarhije, a što je bio preduvjet za daljnju modernizaciju i odvajanje Crkve od države.² Dokaz navedene povezanosti i uključenosti svećenika u javni život su brojni poznati pojedinci, poput bosansko-đakovačkog i srijemskog biskupa Josipa Jurja Strossmayera, zagrebačkih nadbiskupa Jurja Haulika i Jurja Posilovića ili kanonika Franje Račkog. No postoji i plejada široj javnosti manje poznatih pojedinaca, između kojih nalazimo svećenika Ivana Nepomuka Jagića, saborskog zastupnika i župnika u Župi sv. Šimuna i Jude Tadeja u današnjem Markuševcu.

Župa sv. Šimuna i Jude Tadeja jedna je od najstarijih župa na području Zagrebačke nadbiskupije. Premda se početak crkvenog života u Markuševcu, prema Krunoslavu Draganoviću, može utvrditi već 1076. godine,³ u pisanim izvorima se župna crkva prvi put spominje u popisu Ivana Arhiđakona iz 1334. kao *ecclesia sanctorum Simonis et Juda apostolorum sub montibus*. Ranije se župa nazivala Bidraš.⁴ U 17. stoljeću, 1649. godine, u opisu kanonskog vizitatora njezin je položaj naveden *sub monte Medved*.⁵ U ovoj je župi Ivan N. Jagića proveo gotovo 32 godine tijekom druge polovice 19. stoljeća.

O životu Ivana N. Jagića do sada nije odveć napisano. Iako je iz poznate plemićke obitelji Jagić, puno veća pažnja javnosti posvećena je njegovu starijem bratu Vatroslavu, poznatom hrvatskom jezikoslovcu druge polovice 19. st.⁶ Ivan Jagić bio je priznati gospodarski stručnjak, političar i svećenik, a o njemu najviše doznajemo

² Mirko Juraj Mataušić, Odnos katoličke Crkve prema novijim idejnim strujanjima u hrvatskim zemljama 1848 - 1900., *Bogoslovska smotra* 55 (1985.) 1-2, 196-216; Mirjana Gross, O društvenim procesima u sjevernoj Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća, Mirjana Gross (ur.), *Društveni razvoj u Hrvatskoj*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, 1981., 366-367; Slavko Slišković, Hrvatski katolicizam 19. stoljeća, Vlasta Švoger, Jasna Turkalj (ur.), *Temelji moderne Hrvatske. Hrvatske zemlje u "dugom" 19. stoljeću*, Povijest Hrvata, sv. 6, Zagreb, Matica hrvatska, 2016., 236-251; Ana Biočić, *Svećenici u politici*, 43-59.

³ Krunoslav Draganović, *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*, Sarajevo, Akademija "Regina Apostolorum", 1959., 33.

⁴ Franjo Rački, Popis župa zagrebačke biskupije 1334 i 1501, *Starine JAZU* 54 (1872.), 209; Josip Buturac, Popis župa zagrebačke biskupije 1334 i 1501, *Starine JAZU* 59 (1984.), 66.

⁵ Doris Baričević, Krešimir Ivšić, *Župa Sv. Šimuna i Jude Tadeja – Markuševac*, Zagreb, Župni ured, 1976., 4-7.

⁶ Više o Vatroslavu Jagiću, poznatom jezikoslovcu u: Radoslav Katičić, JAGIĆ, Vatroslav (Ignatius Jacobus, Ognjoslav), *Hrvatski biografski leksikon*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2005., dostupno online u: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=268> (8. VIII. 2023.).

iz knjige Krešimira Filića⁷, *Hrvatskog biografskog leksikona*⁸ te iz onoga što je Vatroslav Jagić zapisao u svojim *Spomenima*.⁹ Stoga je cilj rada istražiti Jagićevo djelovanje na području Župe sv. Šimuna i Jude Tadeja kroz Spomenicu koju je pisao te kroz periodiku i relevantnu literaturu. Jagićeva Spomenica najstarija je cjelovita i obrađena Spomenica ove Župe. U njoj je Jagić zapisivao razne podatke iz kojih možemo iščitati više o njegovu radu na području Župe, gospodarskim prilikama onoga vremena ili brojne podatke za poznavanje lokalne povijesti. Istraživačka pitanja usmjerena su prema utvrđivanju doprinosa župnika Ivana N. Jagića modernizaciji Župe u drugoj polovici 19. stoljeća na području obrazovanja i gospodarstva.

Radi se o razdoblju ukidanja feudalnih odnosa, sporog propadanja zadruga kao relikta iz razdoblja feudalizma,¹⁰ promjenama u gospodarstvu na globalnoj razini u smjeru industrijalizacije koje hrvatsko društvo teško sustiže s obzirom na još uvijek prisutan visok postotak neobrazovanih i nepismenih te s obzirom na pomanjkanje bogatog građanskog staleža kao pokretača promjena. Činjenica da su hrvatske zemlje upravno i administrativno razjedinjene, nije pomogla gospodarskom napretku, kao ni neadekvatna komunikacijska mreža te nedostatak domaćeg kapitala. Pretežno ruralna zemlja suočavala se u drugoj polovici 19. stoljeća s velikim brojem seoskih gospodarstva bez dovoljno obradive površine, slabom primjenom modernih oruđa i tehnika te ovisnošću uroda o vremenskim (ne)prilikama.¹¹ Imajući u vidu ove okolnosti, jasno je da je rad pojedinaca u ruralnim sredinama bio iznimno važan za proces modernizacije gospodarstva, kojem je moralo prethoditi opismenjivanje puka.

⁷ Krešimir Filić, *Lik Vatroslava Jagića*, Varaždin, Naklada autora, 1963.

⁸ Vlasta Švoger, JAGIĆ, Ivan Nepomuk, *Hrvatski biografski leksikon*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2005., dostupno online: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8954> (10. VIII. 2023.).

⁹ Vatroslav Jagić, *Spomeni mojega života, I deo (1838-1880)*, Beograd, Srpska kraljevska akademija, 1930.

¹⁰ Dragutin Pavličević, *Hrvatske kućne zadruge I.*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 1989., 249-260.

¹¹ O stanju u privredi vidi: Igor Karaman, *Privreda i društvo Hrvatske u 19. stoljeću*, Zagreb, Školska knjiga, 1972., 63-85, 302-316; Iskra Iveljić, *Očevi i sinovi. Privredna elita Zagreba u drugoj polovici 19. stoljeća*, Zagreb, Leykam international, 2007., 36-110; Vladimir Stipetić, *Dva stoljeća razvoja hrvatskoga gospodarstva (1820.-2005.)*, Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2012., 431; Milan Vrbanus, *Gospodarski razvoj hrvatskih zemalja*, Vlasta Švoger, Jasna Turkalj (ur.), *Temelji moderne Hrvatske. Hrvatske zemlje u "dugom" 19. stoljeću*, Povijest Hrvata, sv. 6, Zagreb, Matica hrvatska, 2016., 191-222.

1. BIOGRAFIJA IVANA NEPOMUKA JAGIĆA

O obitelji Ivana Nepomuka Jagića, njegovoj mladosti i najranijem školovanju najviše doznajemo iz autobiografije njegova brata Vatroslava Jagića, poznatog hrvatskog filologa i lingvista.¹² Ivan N. Jagić rođen je 30. ožujka 1840. godine u Varaždinu. Puno ime bilo mu je Franjo Ivan Nepomuk, iako se za života uglavnom uvijek potpisivao samo s Ivan. Vrlo rano, na nagovor majke, s bratom Vatroslavom započinje svoje školovanje uz opata Vagnera. Potonji je kako prenosi Vatroslav bio vrlo zahtjevan te ih je najviše "gnjavio" slavenskim hrvatskim i njemačkim. Vatroslav tu poduku naziva i "neuspjeli njemački kurs".¹³ Ivan također s bratom kratko pohodi i glazbenu školu kod profesora Johanna Antona Udla,¹⁴ kod kojega obojica uče svirati violinu. Od instrumenata učili su svirati i klavir kod poznatog skladatelja franjevca o. Fortunata Pintarića.¹⁵ U *Spomenima* Vatroslav navodi kako se otac umirio "kada mu je ispunjena želja, te je njegov drugi sin, moj mlađi brat Ivan, pošao u klerike, tj. već u sedmom razredu obukao crno odelo seminaracklerika".¹⁶ Ivan N. Jagić svoje teološko obrazovanje završava 1862. godine u Zagrebu.¹⁷ O razdoblju njegova života vezanom uz ulazak u sjemenište i gimnazijsko školovanje nije ništa zapisano. Možemo predmnijevati da mu nije bilo jednostavno zbog uvjeta u kojima se školovao: "Jedna je od najtežih zapreka u napredovanju klerika bila nehigijenski uređeno sjemenište i preveliko opterećenje molitvama. Kad je godine 1856./1857. od 80 bogoslova trebalo njih 25 da ide kući poradi raznih oboljenja, osobito u vezi s plućima..."¹⁸ Navodi se kako je dnevni red u sjemeništu bio iznimno zahtjevan. Dvorište je bilo premalo, a spavaonice nedovoljno grijane, što je bio jedan od razloga prehlada i drugih bolesti. Stoga je Haulik preuredio čitav studij. Od 1854. sjemeništarcu više nisu slušali "dva po dva tečaja

¹² Usp. Radoslav Katičić, JAGIĆ, Vatroslav, dostupno online u: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=268> (10. VIII. 2023.).

¹³ Vatroslav Jagić, *Spomeni mojega života, I deo*, 6.

¹⁴ Johann Anton Udl (1816. - 1869.) „Bio je organista u župnoj crkvi, koji je privatno podučavao u glazbi i pjevanju, nakon što je prestala raditi muzička škola 1844.. Sin mu je poznati violončelista i pučki pjevač Karlo Udl.“ Vidi više u: Vatroslav Jagić, *Spomeni mojega života, I deo*, 15.

¹⁵ Krešimir Filić, *Lik Vatroslava Jagića*, 15.

¹⁶ Vatroslav Jagić, *Spomeni mojega života, I deo*, 20.

¹⁷ Krešimir Filić, *Lik Vatroslava Jagića*, 29-30 i 39.

¹⁸ Ivan Škreblin, *Odgovori i nastava u zagrebačkom sjemeništu 1578. - 1900. Zbornik zagrebačke nadbiskupije 1094. - 1944., Pastorizacija u Zagrebu kroz 18. i 19. stoljeće*, Zagreb, Zbornik zagrebačke biskupije, 1944., 698.

bogoslovne discipline zajedno, nego svaki tečaj za sebe sluša potrebnu bogoslovsku disciplinu i to prema stepenu, do kog se uzpeo”.¹⁹

Ivan N. Jagić svoj svećenički poziv potvrđuje vrlo rano, primanjem tonzure već u 16. godini.²⁰ Tonzuru prima 17. prosinca 1856. godine u Zagrebačkoj prvostolnici, pred oltarom Blažene Djevice Marije,²¹ dvije godine kasnije prima *četiri niža reda*, 7. studenog 1858. godine dodjeljuje mu ih pomoćni biskup Ivan Kralj.²² Podđakoniat prima 27. listopada 1861. godine, također u katedrali u prostoru pred oltarom BDM, ponovno od Ivana Kralja,²³ a đakoniat mu 20. srpnja 1862. godine dodjeljuje Juraj Haulik.²⁴ Iste godine 3. kolovoza biva od Jurja Haulika zaređen u kućnoj kapeli sv. Stjepana u dobi od 22. godine. U napomeni stoji da je dobio oprost od 20 mjeseci.²⁵

U istoj godini 1862. postaje kapelanom u Varaždinu²⁶ te 1866. vjeroučiteljem u varaždinskoj gimnaziji.²⁷ Zbog svog političkog sta-

¹⁹ Ivan Škreblin, *Odgovori i nastava u zagrebačkom sjemeništu*, 696-699.

²⁰ Do 1972. godine u klerički stalež ulazilo se primanjem prve tonzure. Tonzura ili podstrig sveti je obred po kojemu se laiku strigla/šišala kosa. Laik bi obukao kleričko odijelo i tako je uveden u klerički stalež. Za primanje tonzure bilo je potrebno da muškarac bude krizman, da bude vjernik i da posjeduje osnovno znanje o vjeri. Također bilo je važno da je pismen te da je napunio barem 14 godina. Važno je istaknuti kako se navedena prva tonzura, kojom muškarac postaje klerik razlikuje od one koja se pojavljivala u redovničkim zajednicama – a koja je služila više kao vanjsko obilježje redovništva i predanje Bogu. Usp. Jure Brkan, *Gubitak kleričkog staleža* (KAN. 290, 1 i 2), Josip Šalković (ur.), *Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravnika u Louranu 26.-27. X. 2009. Posebni sudski postupci i postupanja*, Zagreb, Glas Koncila, Katolički bogoslovni fakultet, 2010., 165-207. Primljena tonzura bila je vidljivi znak podjele klerika i laika. Ovakav način ulaženja u klerički stalež vršio se do 1972. godine. Apostolskim pismom Pape Pavla VI: *Ministeria quaedam*, preuređuje se disciplina tonzure, nižih redova i subđakonata Vidi više u: PAPA PAVAO VI., *Ministeria quaedam – preuređenje discipline prve tonzure, nižih redova i subđakonata u latinskoj Crkvi*, Apostolsko pismo motuproprij (15. VIII. 1972.), Sarajevo, Posebni otisak iz Nova et Vetera, 1977. - 1972., br. 1-5, 241-251.

²¹ Nadbiskupijski arhiv Zagreb (dalje: NAZ), *Protocoli varia*, br. 9. c., Zagreb, 1830. - 1870., 139-140.

²² NAZ, *Protocoli varia*, br. 9. c., Zagreb, 1830. - 1870., 146 i 147.

²³ NAZ, *Protocoli varia*, br. 9.c., Zagreb, 1830.-1870., 158 i 159.

²⁴ NAZ, *Protocoli varia*, br. 9.c., Zagreb, 1830.-1870., 161.

²⁵ U to vrijeme prezbiterom se moglo postati tek s navršene 24. godine, međutim postojala je mogućnost izuzeća. NAZ, *Protocoli varia*, br. 9.c., Zagreb, 1830.-1870., 162.

²⁶ Vlasta Švoger, JAGIĆ, dostupno online: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8954> (10. VIII. 2023.)

²⁷ U izvješćima varaždinske gimnazije od 1861. godine do 1866. ne nalazimo njegovo ime na popisu profesora. Tek u Izvješću za 1865./66. nalazimo njegovo ime

va – podržavanja narodnjaka – otpušten je s mjesta vjeroučitelja 1867. godine.²⁸ Nakon ove nemile epizode premješten je u Sisak kao kapelan,²⁹ a zatim 20. travnja 1868. godine preuzima službu u crkvi sv. Šimuna u Markuševcu, gdje ostaje župnikom sve do svoje smrti 17. rujna 1900., kada ga zamjenjuje Blaž Kovačić.³⁰

Pred kraj života *Gospodarski list* piše kako mu se na očima vidjela žutica te da je od posljedice žutice i drugih bolesti naposljetku i preminuo 12. rujna 1900. godine.³¹ O njegovoj smrti izvještava *Katolički list* 20. rujna 1900. godine.³² Pokopan je na Gradskom groblju u Markuševcu, desno od glavnog – centralnog križa. Godine 1900. upisan je u Maticu umrlih svećenika.³³ Na nadgrobnoj ploči župnika Ivana Jagića upisano je: "Rođen 30. ožujka 1840. † 12. runja 1900. Dobar pastir vjernom stadu svome, ovdje mirno vječni sumrak sniva, smrt ga ote rodu njegovome. Al će spomen Vijek mu ostat živa, jer je bio uzor poštenjaka. Hrvatska mu zemlja budi laka."³⁴

2. IVAN N. JAGIĆ I ŽUPA SV. ŠIMUNA I JUDE TADEJA

Najviše podataka o djelovanju Jagića na području Župe sv. Šimuna i Jude Tadeja proizlazi iz Spomenice koju je pisao. Započinje pisanje 1868. godine, kada preuzima službu u Markuševcu,

*(Izvestje kraljevske gimnazije u Varaždinu koncem školske godine 1866., Zagreb, Brzotiskom narodne tiskarnice Dra Ljudevita Gaja, 1866, 18). U literaturi stoji da je bio vjeroučitelj od 1863. do 1867. Vlasta Švoger, JAGIĆ, dostupno online: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8954> (10. VIII. 2023.). U Izvješću za 1867. više ne nalazimo njegovo ime među profesorima (*Izvestje kraljevske gimnazije u Varaždinu koncem školske godine 1867., Zagreb, Brzotiskom narodne tiskarnice Dra Ljudevita Gaja, 1867., 18*).*

²⁸ Osim njega otpušteni su iz varaždinske i zagrebačke gimnazije: Josip Torbar, Stjepan Rihtarić, Marko Lončarić, Ivan Radetić, Franjo Stić i Mijo Pausa. Vidi više u: Fran Plevnjak, *Prilozi za kulturnu povijest hrvatskog svećenstva*, Zagreb, Naklada piščeveva, 1910., 251. Vidi također: *Dopisi, Novi Pozor* 1 (3. listopada 1867.) 25, 98.

²⁹ Obavijest o premještanju u: *Narodne novine* 33 (2. studenog 1867.) 252, 1.

³⁰ Stjepan Razum, *Vjeroispovijedi i župničke prisege Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb, Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“, 2010., 347, 396; Vlasta Švoger, JAGIĆ, dostupno online: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8954> (10. VIII. 2023.).

³¹ Fran Kuralt (ur.), Ivan Jagić, *Gospodarski list* 48 (1900.) 18, 137.

³² *Vijesnik, Zagrebački katolički list: cerkveno-bogoslovni časopis* 51 (1900.) 38, 319-323.

³³ NAZ, *Matica umrlih svećenika*, Zagreb, 1900., 232.

³⁴ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1955. do 1989.*, Zagreb, 1955.-1989., 7.

kako prenosi i *Katolički list* u travnju iste godine.³⁵ Često piše vrlo šturo, ponekad je za cijelu godinu upisao tek koju rečenicu. Naime, u razdoblju od 1872. do 1878. godine ne nalazimo puno podataka. Gotovo za svaku godinu Jagić piše svega nekoliko nepovezanih rečenica. Pretpostavljamo da su podaci iz tog razdoblja šturi jer je I. Jagić tada bio politički aktivniji kao član Narodne stranke i saborski zastupnik.

Prije dolaska u Župu sv. Šimuna i Jude Tadeja izlazi na izbore za zastupnika Sabora Trojedne Kraljevine 17. prosinca 1867. godine kao kandidat Narodno-liberalne stranke u drugom varaždinskom izbornom kotaru, no bezuspješno, izabran je unionist Vlodoj Perko.³⁶ Navodno su građani htjeli Jagiću izborom za zastupnika nadoknaditi štetu zbog otkaza koji je dobio na varaždinskoj gimnaziji.³⁷ Prema *Novom Pozoru* noć prije izbora došlo je do nepravilnosti, koje mogu biti razlogom Jagićeva gubitka na navedenim izborima. Naime Unionist Vlodoj Perko pokušao je doći do više glasova mitom i nepravilnostima na izborima poput prijetnji i onemogućavanja izbora narodnjacima. Svećenike iz redova Narodne liberalne stranke često se etiketiralo kao one koji teže savezu s Rusima. Dio svećenika opravdavao je veze s Rusima i Srbima, zbog činjenice da su Hrvatima slični narodi, međutim ne iz želje za političkim savezom, već radi održavanja veza na području kulture. Jagić je tako bio jedan od optuženih svećenika.³⁸ Za razliku od izbora u vrijeme Raucha, izbori održani 1871. godine bili su provedeni uz znatno manje političkih pritisaka, što je pobjedu osiguralo Narodnoj stranci. Ivan N. Jagić sudjeluje i na ovim izborima kao kandidat Narodne stranke. Novi izbori održani su u svibnju 1871. godine, kada je grad Varaždin u oba izborna kotara ovaj put izabrao kandidate narodnjake. Jagić je izabran u drugom izbornom kotaru, a protukandidat mu je bio gradski sudac Mijo Košćec.³⁹

³⁵ Šimun Balenović (ur.), Vjesnik, u: *Zagrebački katolički list: cerkveno-bogoslovničasopis* 29 (1868.) 17, 134.

³⁶ Ana Biočić, *Svećenici u politici*, 146; Đurđica Cesar, Društveno – političke prilike u Varaždinu 60-tih i 70-tih godina XIX st. (Povodom 140. godišnjice otvorenja Gradskog kazališta u Varaždinu), *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin* 25 (2014.), 275-296.

³⁷ U Varaždinu, *Novi Pozor* 1 (21. studenog 1867.), 56, 223.

³⁸ Ana Biočić, *Svećenici u politici*, 146-147, 169.

³⁹ Đurđica Cesar, Društveno-političke prilike u Varaždinu, 275-296. Ana Biočić, Narodno-liberalna stranka i izbori za Hrvatski sabor 1871., *Zbornik Odsjeka povijesnih znanosti Zavoda povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 38 (2020), 153, 174.

Budući da se Hrvatski sabor raspušta u veljači 1872. godine, Bedeković odstupa s funkcije, a banom postaje Antun Vakanović, koji provodi nove izbore za Sabor. U drugom izbornom kotaru ponovno je izabran Ivan N. Jagić, koji je dobio 154 glasa. Iako je Jagić prvo odbijao prihvatiti Hrvatsko-ugarsku nagodbu, kasnije se, nakon što je Narodna stranka 1873. prihvatila njezinu revidiranu verziju, priklonio stranačkoj većini.⁴⁰

Kao kandidat Narodne stranke Jagić je bio izabran zastupnikom u Hrvatskom saboru i 1889,⁴¹ 1892.⁴² te 1897.⁴³ godine kao zastupnik slunjskoga kotara. O čemu je kratke crte upisao i u Spomenici župe. Tako za 1892. godinu piše: „Te godine na 2. lipnja izabran sam zastupnikom u Slunju po drugi put“, dopisuje u zagradi: „prvi put bio je 9. rujna 1889.“⁴⁴ Izbori 1897. bili su posljednji izbori u 19. stoljeću te zadnji Jagićevi izbori.⁴⁵

Zacijelo su i česta putovanja po Europi utjecala na šturo bilježenje u Spomenici. O njegovim putovanjima doznajemo iz Spomenice, ali i iz korespondencije s bratom Vatroslavom Jagićem. Tako znamo da je 1873. godine otišao u Beč na izložbu i u Prag na proslavu 100. godišnjice rođenja Josefa Jungmanna, češkog polihistora i preporoditelja, što mu omogućuje stariji brat i stipendija koju je naslijedio u oporuci. „Da sam mogao na put pomaže mi brat Vatroslav koji me posjetio iz Odese, i to što sam otkrio u oporuci Milekovićevoj da me ide *qua natum futorem* Božičevih stipendista godimice 24 for. Tako podigoh za 3 godine 72 for.“⁴⁶ Te događaje potvrđuje i njegov brat V. Jagić u svojim *Spomenima*: „Tada je došao na

⁴⁰ Usp. Vlasta Švoger, JAGIĆ, dostupno online: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8954> (10. VIII. 2023.); Ivo Perić, *Hrvatski državni sabor 1848.-2000. Drugi svezak 1868.-1918.*, Zagreb, Hrvatski institut za povijest, Hrvatski državni sabor i Dom i svijet, 2000., 300-302; Agneza Szabo, *Središnje institucije Hrvatske u Zagrebu 1860-1873.*, sv. I, *Društvena struktura nosilaca kulturnih institucija i članova vodeće grupe*, Zagreb, Filozofski fakultet, Zavod za hrvatsku povijest, 1988., 80, 83, 85.

⁴¹ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1892.

⁴² Saborski izbori, *Narodne novine* 58 (31. svibnja 1892.), 124.

⁴³ Stjepan Matković, Izbori za Hrvatski sabor 1897. godine: afirmacija Khuenove autokracije, *Časopis za suvremenu povijest* 29 (1997.) 1, 469-489. Rezultati izbora u: Saborski izbori, *Hrvatska domovina* 118 (24. svibnja 1897.); *Obzor* 38 (20. svibnja 1897.), 115.

⁴⁴ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1892.

⁴⁵ Ivo Perić, *Hrvatski državni sabor 1848.-2000. Drugi svezak*, 324-325.

⁴⁶ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1873.

Jungmanovu svečanost u Prag moj brat župnik koji se vratio kući negdje oko 16.-17. jula, uz put zadržao se neko vrijeme još u Beču, a dotle je moja žena sa kćerkom živjela kod njega u selu, u najljepšem prijateljstvu s njegovom Anom.”⁴⁷ Obitelj V. Jagića često je, naročito za ljetnih mjeseci boravila u Markuševcu.⁴⁸ Više od deset godina kasnije 1888. godine Jagić ponovno donosi zabilježku o putovanju, ovaj put o hodočašću u Rim.⁴⁹ Navodi da je na hodočašću u travnju bilo oko 200 svećenika iz Hrvatske i Slavonije, a iz Bosne i Dalmacije nešto manje. Spominje kako ih je predvodio Strossmayer, koji je držao govor papi Leonu XIII. Iako Jagić ne piše izričito koji je povod hodočašća, radi se o hodočašću Hrvata i ostalih Južnih Slavena u Rim u povodu pedesetogodišnjice svećenstva pape Leona XIII.⁵⁰

Jagić počinje Spomenicu s opisom stanja koje je zatekao nakon preuzimanja župe 21. travnja 1862., a kojim nije bio zadovoljan.⁵¹ Piše kako je župni dvor poprilično zanemaren i kako će biti potrebno uložiti dosta novca za održavanje i popravak.⁵² Stoga ne čudi da je Jagić krenuo s obnovom. U Spomenici iz godine 1869. doznajemo

⁴⁷ Ana Gūthner bila je kućna pomoćnica kod Ivana N. Jagića, a kako navodi Petar Skok u *Korespondenciji Vatroslava Jagića* bila je i navodna majka djeteta Ivana N. Jagića. U navedenoj literaturi piše kako je Ivan s Anom imao sina i unuke. Sin Ivana N. Jagića i Ane je Ivica Guthner – koji kasnije mijenja prezime u Jagić, o čemu piše stricu Vatroslavu, a njegova djeca, unuci Ivana N. Jagića i Ane su Ivica i Nikica Gūthner, koji su vrlo vjerojatno zadržali majčino prezime. U Markuševcu se u to doba spominje učiteljica Ludmila Gūthner, koja se također spominje ranije u ovom radu i u kasnijoj *Spomenici* župe kao jedna od prvih učiteljica u Markuševcu. Budući da Gūthner nije autohtono Markuševčko prezime, pretpostavka je su Ana i Ludmila rod. U Spomenici škole u Markuševcu u godinama 1878., 1879. i 1880. upisan je Ivica Gitner, kao odlikovan đak. Vidi više u: Vatroslav Jagić, *Spomeni mojega života, I deo*, 338; Petar Skok (ur.), *Korespondencija Vatroslava Jagića, Knjiga I.*, Zagreb, JAZU, 1953., 45-46, 50-51, 55, 57, 59, 265-267; *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1955. do 1989.*, 64.

⁴⁸ Vatroslava Jagića, njegova supruga i djeca često su boravili u Svetom Šimunu kod Ivana, Najviše za ljetnih mjeseci. Vatroslav često opisuje Sveti Šimun kao lijepo i ugodno mjesto nedaleko Zagreba kojem se rado vraća i on i obitelj. Usp. Vatroslav Jagić, *Spomeni mojega života, I deo*, 222-338 i Petar Skok (ur.), *Korespondencija Vatroslava Jagića*, 44-71.

⁴⁹ Hodočašće je bilo povodom 50. obljetnice svećeničkog jubileja pape Leona XIII. Poziv i pripreme vidi u: *Narodne novine* 54 (16. veljače 1888.) 38; 54 (18. veljače 1888.) 40; 54 (17. ožujka 1888.) 4; 54 (19. ožujka 1888.) 65; 54 (9. travnja 1888.) 82.

⁵⁰ Vidi više u: Milica Lukić, Strossmayerov projekt obnove Ćirilometodske baštine, *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku* 27 (2011.), 80.

⁵¹ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1868.

⁵² *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1868.

kako se u župnoj crkvi odstranjuje stari i oronuo veliki oltar koji je bio okrenut prema narodu. Novi oltar od hrastovine u gotičkom je stilu izradio profesor Josip Prokš, slikar i kipar iz Zagreba koji je, kako piše Jagić, bio na vrlo dobrom glasu, a za kojega nakon obavljenog posla Jagić moli da se javno pohvali i preporuči u *Katoličkom listu*.⁵³ Trošak izrade oltara podmirili su župljani milodarom, nešto u novcu, nešto u vinu.⁵⁴ Iste godine 1869. u srpnju podiže se križ na Prostješnom.⁵⁵ Jagić nastavlja s radovima pa 1874. godine za župu nabavlja nove crkvene zastave, prekriva klet na brijegu,⁵⁶ 1875. godine popravljiva toaleta i peći,⁵⁷ godine 1876. dao je obojati crkvu i kapelu te je nabavio novu svjetiljku za 30 forinti,⁵⁸ a 1878. godine je ponudio Kaptolu da otplaćuje dug za crijep kako bi popravio krov i: "Gospoda pristadoše".⁵⁹ Potom 1894. godine piše da je ogradio groblje, a 1895. je za crkvu pribavio ormar koji smješta u sakristiju.⁶⁰ Ishodio je na trošak Kaptola u srpnju 1898. popravak krovišta Crkve i samo najnužnijih dijelova na župnom dvoru, kao

⁵³ Šimun Balenović (ur.), *Viestnik, Zagrebački katolički list: cerkveno-bogoslovničasopis* 20 (1869.) 6, 45.

⁵⁴ "Zastupnik patronata misli da je za nuždu dobar. Krov na kapeli pokriven daskom. Kućica na trgu isto tako. Krov popravljen na kapeli iz blagajne uz nužne i vozne težake od župljana. Trošak u računih. Povrh toga duguje crkva Kaptolu za crip 350 for. Kad će se to isplatiti? Kaptol, premda patron, neće ni čuti o otpustu duga." Oltar je bio blagoslovljen na Sviječnicu, 2. veljače 1869., a blagoslovio ga je kanonik Josip Šušković. U: *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1869.

⁵⁵ "Mjeseca srpnja podignuo na Prostešnom pod kleti Šelendićevom crucem trabalem Stjepan Lide ali nije blagoslovljen jer nitko nije dao obaveze za uzdržavanje." Danas na tom mjestu na križanju ulica Jordanići, Prostišno i Sinbuki stoji križ krajputaš koji je posvećen. U: *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1872.

⁵⁶ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1874.

⁵⁷ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1875.

⁵⁸ Obojao je crkvu i kapelu novcem iz viška izvučene crkvene glavnice, 699 forinti plaćeno je slikaru Andrei da "izmalja" crkvu i kapelu. U: *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1876.

⁵⁹ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1878.

⁶⁰ "Ogradih groblje, nešto iz občinskog dohodka za prodanu travu kraj cestovne grabe, nešto iz crkvene blagajne a nešto iz utrznice za kamen staroga zida koji se bio raspao." Nastavlja: "1895. Nabavio u crkvu sakristijski veliki ormar, što je jako potrebno bilo. Na Uskrs malo prije pol noći osjetismo dosta jak potres kojega je glavni udarac zadesio Ljubljanu". U: *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godine 1894.-1895.

što su prozori i vrata na dvoru.⁶¹ Prema navedenom možemo zaključiti da je Jagić kao župnik bio iznimno aktivan na području obnove i uređenja crkve i župnog dvora te vrlo umješan u iznalaženju financijskih sredstava za potonje poslove.

Spomenica je vrijedan izvor podatka i o potresu iz 1880. godine koji je promijenio vizuru grada. Na većini posjeda u okolici Zagreba i šire velik je dio građevina stradao, a osobito su stradale građevine u selima koja su se nalazila na brežuljcima Medvednice, kao što su Granešina, Markuševac (Sveti Šimun) te okolica.⁶² Već godinu prije potresa, 1879. godine, Jagić je zabilježio da je bilo "više jačih potresa".⁶³ Ti spomenuti potresi bili su uvertira onome koji Jagić opisuje u Spomenici 1880. godine, kada je Zagreb pogodio najveći zabilježeni potres do onoga iz 2020. godine.⁶⁴ Jagić opisuje ovaj nemili događaj:

"Dadoh popraviti cijelu kuću. Baš sam uoči Šimunja svršio malariju kad mi prekinu sretan užitak fatalan potres na 9. novembra u 7 sati i 35 minuta. Bio sam dolje u maloj sobici i htjedoh nalijati kavu, poče se drmati kuća s tolikom silom i halabukom da nisam mogao sigurna koraka na polje. Postadoh na pragu, ne mogoh dalje jer se kuća još uvijek herila i s krova padao crip. Kad to presta izađoh u dvorište. Vidim krov porušen od težine cigla jer su se oba dimnjaka razvalila. Družinska soba ima ispucan svod kao orah kad si ga čekićem udario. Na crkvi zvonik pukao sredinom od gornjih prozora do dolje. U crkvi pustoš. Svi prozori razlupani, jedan ispao sa drvenim okvirom, sv. Antun leži u sredini postrane lađe. Kapela samo nešto ispucala, onamo prenijeto Sveto otajstvo. Stan sebi uređih u klijeti koju ugotovismo za stanovanje od 17. novembra do 13. decembra. Srećom bilo lijepo vrijeme. Kapelu svezasmo željeznimi obruči i pred nju za 100 forinti dogradismo od dasaka baraku. Tu sam služio i svete čine obavljao i obavljam i sad 31. decembra. Moj susjed granešinski Stjepan Mikec bio za potresa pred oltarom i upravo da će reći Agnus Dei, u to se

⁶¹ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1889.

⁶² Vidi više u: Dragan Damjanović, Herman Bollé i obnova građevina zagrebačkog Stolnog kaptola nakon potresa 1880. godine, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 34 (2010.), 132.

⁶³ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1879.

⁶⁴ Vidi više u: Veselin Simović, Potresi na zagrebačkom području, *Građevinar* 52 (2000.) 11, 639.

uzdrma zemlja, poruši se zvonik, on skoči do malih vrata da će van, ne može jer su zatvorena, pobjegne u sakristiju i tad se sruši crkven svod. Dođoše ljudi i izvadiše ga polumrtva od straha a zvonar osta ukopan pod hrpom ruševina u zvoniku.”⁶⁵

Podatke o šteti na području Župe nalazimo u knjizi *Das Erdbeben Von Agram Im Jahre 1880: Bericht An Das K. Ung. Ministerium Fur Ackerbau, Industrie Unf Handel (1882)* autora Maxa Hantkena von Prudnika, koji navodi kako je odmah nakon potresa carska vlada u Beču sastavila komisiju za utvrđivanje štete i koja već 19. studenog 1880. godine dolazi u Zagreb. Na čelu komisije bio je Prudnik, koji je u svom izvještaju detaljno opisao nastalu štetu na javnim i sakralnim objektima.⁶⁶ Za Markuševca piše da je u njemu smještena jedna od najstarijih župa u Hrvatskoj – Sveti Šimun, koju smješta 7 kilometara istočno od tadašnjeg Zagreba. Dalje prenosi kako su potres u Markuševcu proživjeli tadašnji župnik Jagić te učitelj – vrlo vjerojatno J. Cunić. Prema informacijama koje su mu dali zapisuje da samom potresu nije prethodila nikakva podzemna buka te da je potres započeo velikom trešnjom koja je ”prema odlučnoj izjavi župnika trajala najmanje 20 sekundi”.⁶⁷ Upisuje također nastalu štetu te nabraja: ”Župna dvorana teško je stradala od potresa, prvi kat je postao neupotrebljiv, glavni zidovi popucali, svodovi se spremaju srušiti, dimnjaci su pali, u hodniku također pukotine. Crkvi su pukla rebra gotičkog svoda. Kip svetog Antuna osam kilograma težak, od trešnje izbačen je iz niše, a kip svetog Ivana završio je bačen uza zid i razbijen.”⁶⁸ Dalje dodaje kako su popucale i školska zgrada te kapela.⁶⁹

Kako je posjedovanje vlastelinstava u Hrvatskoj tada bilo povezano s patronatskim dužnostima, tako je Kaptol bio obavezan popraviti ne samo svoje gospodarske i rezidencijalne zgrade, nego crkve i župne dvorove vezane uz svoje posjede, a koji su stradali u potresu.⁷⁰ Zbog visokih troškova radovi na obnovi vrlo su dugo tra-

⁶⁵ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1880.

⁶⁶ Max Hantken von Prudnik, *Das Erdbeben von Agram im Jahre 1880. Bericht an das k. ung. Ministerium für Ackerbau, Gewerbe und Hände*, Budapest, Gebrüder L. Egrädy, 1882., 63.

⁶⁷ Usp. Max Hantken von Prudnik, *Das Erdbeben*, 63.

⁶⁸ Usp. *Isto*, 63.

⁶⁹ Okvirno zaključuje da šteta nastala u Markuševcu iziskuje slijedeći trošak: Za crkvu izdvojeno 2.500 fl (Guldena), za faru 3.000 fl, za kapelicu 400fl te za školu 1.500 fl. Ukupna štetu procjenjuje je na 7.400 fl. Usp. *Isto*.

⁷⁰ O patronatskim dužnostima u Hrvatskoj u 19. stoljeću vidi više u: Milan Novak, *Propisi o crkvenoj građevnoj dužnosti, to jest o dužnosti graditi i popravljati*

jali i često se otezali. Bolléova intervencija u crkvu Sv. Šimuna bila je ograničena na nužne popravke u više segmenata, primjerice od arhitektonskih rješenja pročelja do stolarije. Ipak, od svih građevina u zagrebačkoj okolici Stolni kaptol je najviše potrošio, što se obnove, a ne nove gradnje tiče, baš na crkvu svetog Šimuna, i to znatnih 2.825 forinti.⁷¹ Premda je već ujesen 1881. godine Jagić krenuo s popravkom župne kuće: "Pod jesen popravljamo župnu kuću uz veliku štednju te ostadoše stari podovi i žaluzije. Tek jedna dobit, a to je ljepša soba za blagovanje",⁷² tek 1883. započela je konkretnija obnova crkve, što potvrđuje Jagić u Spomenici 1883. godine.⁷³ Iako je Jagić htio da se izgradi veća crkva, nije uspio u naumu, stoga piše 1883. godine:

"Tada nekada ima se popraviti crkva. U srušenu sakristiju smjestit će se oltar sv. Antuna. Sakristija doći će na jug i tom se protivio kanonik Šnap kao dekan, al ga savladao Budicki, čovjek uvidjavan i miran. Htjedoh veću crkvu, nu kanonik Rački, koji je nekoć vidio crkvu kad me je sa svojim bratom i Stjepanom Domičićem posjećivao, tvrdi da su u toj crkvi svodovi gotički specijalitet te imadu ostati. Na Martinje zgotovismo sve za nuždu i crkvu posveti kanonik Budicki koji se dovoze ovamo za strašne mečave i bure. Ja sam propovijedao. A ako je sve to grozna mizerija, sretan sam se opet molio u nešto prostranijem hramu. Kaptol, kao patron dao je samo zgradu popraviti, oltare dade Crkva. Starih nekoliko slika kupih na licitaciji kod sv. Marka u Zagrebu. Kupih i uljenku pred sv. Antunom za 27 forinti. Ona je od čista srebra. Crkvu je popravljao graditelj Neuman iz Beča, koji je poslije potresa ovamo doselio."⁷⁴

Obnova očito nije išla željenom brzinom i bila je prilično komplicirana i uvjetovana financijskim okolnostima. Navedeno dokazuje zapis iz 1891. godine, kada je tek popravljen toranj, unatoč obećanju Kaptola da će se popraviti odmah nakon potresa, što je bilo nemo-

župne crkve, dvorove i gospodarske zgrade i postupku pri crkvenim gradnjama u Kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, Tisak Kr. zemaljske tiskare, 1908. Patronatsko pravo, *Pravni leksikon*, Vladimir Pezo (ur.), Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007., 1060.

⁷¹ Vidi više u: Dragan Damjanović, Herman Bollé i obnova, 133, 140-143.

⁷² *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1881.

⁷³ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1883.

⁷⁴ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1883.

guće zbog pomanjkanja financijskih sredstava.⁷⁵ Kasnije Jagić u Spomenici više ne spominje obnovu.

Spomenica koju je Jagić pisao služi kao povijesni izvor za različita područja. Tako iz zapisa za 1872. godinu doznajemo da je među djecom u Trnavi (mjesto uz župu, današnja Markuševička Trnava) vladala nepoznata bolest, od koje je mnogo djece u selu i preminulo.⁷⁶ U rano proljeće 1891. godine piše da je u selu vladao *šarlach*, bolest od koje je također puno djece preminulo.⁷⁷ Jagić je pokazao razumijevanje za ova pitanja i štoviše određeno znanje. Naime, 1888. godine u selu je zavladao tifus, a Jagić se domislio razloga – onečišćena voda. Liječnika je upoznao sa svojim sumnjama koje su se pokazale točnima i otklonjen je uzrok ove bolesti.⁷⁸ Ili pak u lipnju 1898. godine Jagić u Spomenici opisuje vrlo jako nevrijeme koje je zadesilo selo i prouzročilo veliku štetu na polju⁷⁹:

”Dne 10. lipnja u 3 ¼ sata u noći uz silno jaukanje gromova prolomio se nad gorom oblak te su potoci digli se u vis i razorili mostove i ceste. Potok Markuševac odnese u cijeni od 100 centi sijena što je upravo ležalo pokošeno na Selečici. Namjesto toga dovaljalo hrpe kamenja i šljunka te razori livadu. Voda odbruji i oko ¼ jutra vrlo lijepa ječma. Nesreća je ogromna, mnogi ljudi nemaju što bi pripravili ognjem za hranu jer su svi vrtovi u blizini potoka razoreni.”⁸⁰

Iz Spomenice doznajemo također ponešto o teškim financijama prilikama u Župi i izvorima financiranja. Tako za godinu 1869. Jagić navodi kako je bio običaj u jesen za vrijeme berbe ”prosjaciti” mošt za crkvu. ”Bio je običaj davati poslije pričesti svakom, bilo muško, žensko ili dijete, po gucaj vina”. Nastavlja kako mu nadbiskup Josip Mihalović uskraćuje redovite potpore koje je dobivao za vrijeme nadbiskupa Haulika, za svog ujaka, redovnika Kraljeka koji je oslijepio i u to ime imao pravo na godišnju pomoć u iznosu

⁷⁵ ”Popravismo toranj, što mi Kaptol obeća već poslije potresa, nu tad bilo odveć troška. Troška samo pol uzeo Kaptol, drugo morade dati Crkva, i tako se umanjni i opet u cjelini jako slab imetak.” U: *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1891.

⁷⁶ Dolazio ih je liječiti županijski liječnik Milić. U: *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1872.

⁷⁷ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1891.

⁷⁸ Otkuda tyfus, *Narodne novine* 54 (24. siječnja 1888.), 19.

⁷⁹ Vijest o nevremenu, poplavi i znatnoj šteti u: *Dom i svijet* 12 (1898.), 238; *Širom svijeta, Banovac* 11 (18. lipnja 1898.) 25.

⁸⁰ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1898.

od 40 for. Srećom, piše, ujak ima od Kaptola do smrti 60 for. godišnje.⁸¹ Valja napomenuti da je Jagić bio politički suprotnih stavova od nadbiskupa Mihalovića, pa možda u tome možemo tražiti razlog uskrate financijske pomoći. Kasnije, godine 1872. u pismu bratu Vatroslavu spominje kako je zadovoljan Župom i da se u njoj osjeća ugodno, no žali se na slabe prihode.⁸²

Na pojedinim mjestima možemo doznati nešto više o privatnom životu Jagića osim već spomenutih putovanja. Znao je u Spomenici pisati o svom zdravstvenom stanju i bolestima. Zapisuje tako da je 1899. godine dugo i teško bio bolestan. "Mjeseca siječnja iznenada sam u Zagrebu obolio nakon nesvjestice koja me bila ovladala u jedan dan devet puta. Sutradan iza toga padoh onesviešćen ali samo na trenutak. Tad me svlada silna slabina, dozvah naslovnog biskupa Krapca koji me ispovijedi. Liječnici, dr. V. Struppi i dr. Antolković pomogoše me te nakon više nedjeljne slabosti ozdravih."⁸³ Doznajemo potom da je 1892. godine slomio ruku: "Za me najznamenitiji tužni događaj što sam dne 4. travnja, vozeći se u Zagreb, slomio desnu ruku, kad mi se uplašiše konji od odkinuta vagira. Nisam mogao dva mjeseca pisati ni sv. mise služiti."⁸⁴ Potom doznajemo osnovne podatke o proslavi 25. godišnjice Jagićeva župnikovanja u Župi sv. Šimuna i Jude Tadeja 14. svibnja 1893. godine: "Proslavio sam na 14. svibnja 25. godišnjicu župnikovanja u ovoj župi. Odlikovao me prisutnošću kanonik, moj prijatelj, Ivan Krapac⁸⁵, župnik Ruček (koji je propovijedao), podžupan (Skrnder) Fodroc, dr. V. Struppi⁸⁶ i više drugih prijatelja. Generalni vikar biskup Janko Pavlešić imenovao me prisjednikom Duhovnog stola. Nisam toga nikada tražio".⁸⁷

⁸¹ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1871.

⁸² Vidi više u: Vatroslav Jagić, *Spomeni mojega života*, I deo, 209.

⁸³ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, Markuševac, zapis za godinu 1889.

⁸⁴ *Isto*, zapis za godinu 1892.

⁸⁵ Ivan Krapac bio je 1896. biskup beogradsko-smederevski, te od 1904. godine pomoćni biskup zagrebački. Godine 1910. imenovan je i potvrđen za bosansko-đakovačkoga i srijemskoga biskupa. Njegovim je zauzimanjem i novčanom pomoći 1913./14. u Đakovu izgrađeno Bogoslovno sjemenište i obnovljen biskupski dvor. Vidi više u: Pejo Čošković, KRAPAC, Ivan (Ivan Krstitelj), *Hrvatski biografski leksikon*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2005., dostupno online u: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=10888> (10. VIII. 2023.).

⁸⁶ Dr. Viktor Struppi brat je Sidonije Jagić, žene Ivanova brata Vatroslava Jagića. Vidi više u: Petar Skok (ur.), *Korespondencija Vatroslava Jagića*, 50.

⁸⁷ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1893.

Godina 1889. zadnja je godina u kojoj Jagić piše Spomenicu. Započinje je opisom vlastitog zdravstvenog stanja. Piše kako je iznenada u jednom danu pao u nesvijest čak devet puta. Liječili su ga dr. Struppi i dr. Antolković. Zbog velikog osjećaja slabosti i nemoći te zbog mogućnosti smrtnog ishoda, pozvao je i biskupa Ivana Krapca da ga ispovijedi. Nakon nekoliko tjedana ipak je ozdravio, te je nastavio pisati u Spomenicu još nekoliko događaja iz te godine vezanih uz gospodarstvo.⁸⁸

Jagić je Spomenicu popunjavao 32 godine, koliko je službovao u Župi sv. Šimuna i Jude Tadeja. Iako je u pitanju zaista dugo razdoblje, za Spomenicu s obzirom na to možemo reći da je poprilično kratka. Budući da su neke godine u Spomenici opisane vrlo šturo, pretpostavka je da je ona pisana najčešće pred kraj svake godine, po sjećanju. To je vrlo vjerojatno i razlog zašto o 1900. godini Jagić nije zapisao ništa, naime preminuo je u rujnu navedene godine.

2.1. Doprinos obrazovanju

Jagić je bio promicatelj pučkog školstva već kao vjeroučitelj, a o njegovim zaslugama svjedoči izvještaj vrhovnog dijecezanskog nadzorništva za školsku godinu 1861./62., u kojem se nabrajaju "one osobe koje su se te školske godine koli u nadgledanju, toli u promicanju školstva odlikovali", a među njima nalazimo i Jagićevo ime.⁸⁹

Brigu za obrazovanje pokazao je također kao saborski zastupnik posebice kroz članstvo u saborskom odboru za školstvo 1872. godine, koji je priredio Zakonsku osnovu o pučkim školama – prvi hrvatski zakon o obrazovanju donesen za bana Mažuranića.⁹⁰ U generalnoj saborskoj debati o zakonskoj osnovi sudjelovao je i Jagić. U svom govoru na raspravi podupire učitelje: "No ja mislim, da kao ravnatelj pučke škole i to već 6 godina, smijem u obranu uzeti naše učiteljstvo; jer ja nigdje nisam našao u njih onog bezvjerstva, koje neku gospodu toliko plaši. Ta učitelj prati svoga svećenika kod svih religioznih obreda, prolazi na čelu mladeži crkvu, prima sakramente... ima dakako učitelja, koji to obavljaju mekanički, no ne valja

⁸⁸ Isto, zapis za godinu 1899.

⁸⁹ Usp. Fran Plevnjak, *Prilozi za kulturnu povijest*, 309-310.

⁹⁰ Vidi više u: Usp. Fran Plevnjak, *Prilozi za kulturnu povijest*, 358-368. Antun Cuvaj, *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas. Od 20. travnja 1868. do 31. svibnja 1875 - svezak VI*, Zagreb, Trošak i naklada Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Odjela za bogošt. i nastavu, 1910., 349-350.

zato ljage baciti na cieli stalež, jer to nije pravedno.⁹¹ Jagić je čak prozvao Duhovni stol za nedovoljno obraćanje pažnje na pedagoško-didaktički razvoj: "Što se preč. Duhovnih stolova tiče, ja se kao podčinjenik jedne od poštovanih oblasti duboko klanjam njihovoj mudrosti i brizi za školu, no želio bih čuti iz ovih pet posljednjih godina, bar pet samostalnih pedagoško didaktičkih naredaba preč. Duh. Stola, no bojim se, da jih neima, jer se on time nije bavio."⁹² Nije bio zadovoljan svim točkama zakona, ali se zalagao za nje ga u sabornici nasuprot većini drugih svećenika zastupnika jer se ovim zakonom o obrazovanju Crkvi oduzela jurisdikcija nad obrazovanjem.⁹³ U specijalnoj raspravi Jagić predlaže imati razumijevanja za djecu koja ne polaze školu radi teških uvjeta kod kuće.⁹⁴ Različite su ocjene Jagićevih istupa o ovom pitanju. Plevnjak piše kako je Jagić branio učitelje i osnovu protiv svećenika i samog nadbiskupa, te dodaje da su njegovi ispravci traljavi i da vise u zraku.⁹⁵ V. Švooger također navodi da je Jagić argumentirano odbacivao teze zastupnika koji su govorili da će se tim zakonom ugroziti vjera, dok će pučke škole izgubiti ono kršćansko obilježje.⁹⁶

Jagić se prisjeća svojih govora iz 1874. godine tijekom glavne rasprave o proračunskoj osnovi zakona za 1890. godinu. Ističe kako su mu tada prigovarali da je pogazio svećenstvo podupirući učitelje, pa dodaje da su i poslije tolikih godina u Zagrebačkoj županiji svećenici većim dijelom školski nadzornici, te da su se isti uvelike sprijateljili s učiteljima. Spominje nadalje da je kao mjesni školski nadzornik primijetio da se u pučku školu uveo "grozoviti birokratizam". Zamjera uvođenje *Skrizaljki* u koje su se upisivali uzroci nedolazaka pojedinih učenika na nastavu. Te *Skrizaljke* trebali su ispunjavati učitelji, koji bi ih potom slali dva puta mjesečno u općinu, a oni iz općine na kotorsku oblast i dalje. Jagić ističe da je ispunjavanje potonjih nepotrebno, a argumentira to činjenicom da tadašnji "muži" šalju svoju djecu u školu, u želji da ona zaista nešto

⁹¹ Govor I. Jagića na 67. saborskoj sjednici održanoj 2. rujna 1874. u: *Saborski dnevnik kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije god. 1872./5.*, sv. II, Zagreb, Tiskarski zavod Narodnih novinah, 1875., 1212.

⁹² Govor I. Jagića na 67. saborskoj sjednici održanoj 2. rujna 1874. u: *Saborski dnevnik kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije god. 1872./5.*, sv. II, 1213.

⁹³ Ana Biočić, Katolički svećenici i liberalizacija školstva u Trojednoj Kraljevini 1874. godine, *Časopis za suvremenu povijest* 50 (2018.), 12.

⁹⁴ Govor I. Jagića na 69. saborskoj sjednici održanoj 5. rujna 1874. u: *Saborski dnevnik kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije god. 1872./5.*, sv. II, 1243.

⁹⁵ Fran Plevnjak, *Prilozi za kulturnu povijest*, 360.

⁹⁶ Vlasta Švooger, JAGIĆ, dostupno online: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8954> (10. VIII. 2023.).

i nauče. Također, dodaje u korist učitelja da su ionako preopterećeni poslom i da nije u redu od njih tražiti da brinu o dolascima đaka u školu, jer to nije svrha školovanja.⁹⁷ Godine 1893. u saborskoj raspravi ponovo se dotiče iste teme, upozoravajući da učitelji gube vrijeme na nepotrebnu administraciju.⁹⁸ Ovo držimo njegovim nastojanjem poboljšanja kvalitete obrazovanja.

Vraća se ponovo u 1874. godinu u svojem saborskom govoru iz 1894. godine kada je zagovarao prava učitelja, pa nastavlja da je učitelje 1874. godine branio polazeći sa stajališta da će se i hrvatske i srpske škole staviti na jedan temelj – odnosno da će se razvijati kod oba naroda svijest međusobne ljubavi i poštovanja. Tvrdi da je tada podupirao zakon, jer bi on učiteljstvu dao određenu autonomiju, kako bi se izbjegle vjerske tendencije obje strane. Vlada je, nastavlja, tada uređivala školstvo i školske knjige tako da izbjegne vjerske tendencije obje strana, nije se naglašavao ni katolicizam ni pravoslavlje. Smatrao je da ukoliko se bude širila tendencija za osnivanjem srpskih pravoslavnih konfesionalnih škola, utoliko će se pojaviti ista tendencija na hrvatskoj, katoličkoj strani.⁹⁹ Podupirao je izjednačavanje i povećanje plaća učiteljima na Saboru 1895. godine. Smatrao je da se od učiteljskih plaća teško moglo živjeti.¹⁰⁰ Godine 1898. u Saboru Jagić bez zasebnog prijedloga, izražava svoju zabrinutost za neka veća mjesta koja su počela gubiti više pučke škole. Zabrinutost ističe jer je te godine uvrštena manja novčana svota u proračun za više pučke škole.¹⁰¹

Jagićeva politička djelatnost u smislu zalaganja za poboljšanje školstva očitovala se i konkretnim radom u Župi sv. Šimuna i Jude Tadeja kroz opismenjavanje starijih župljana, a sudjelovao je i u radu škole u Markuševcu. U *Častnoj knjizi I. Uspomenici učione Markuševačke godine 1873.*, 25. kolovoza, Jagić se potpisuje kao

⁹⁷ *Stenografički zapisnici sabora kr. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije petogodište 1887-1892.*, sv. III, Zagreb, Tiskarski zavod Narodnih novinah, 1889., 450-451.

⁹⁸ *Stenografički zapisnici sabora kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije petogodište 1892-1897.*, sv. II, Zagreb, Tiskarski zavod Narodnih novinah, 1894., 171.

⁹⁹ *Stenografički zapisnici sabora kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije petogodište 1892-1897.*, sv. III, Zagreb, Tiskarski zavod Narodnih novinah, 1894., 1833-1834.

¹⁰⁰ *Stenografički zapisnici sabora kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije petogodište 1892-1897.*, sv. IV, Zagreb, Tiskarski zavod Narodnih novinah, 1896., 2046-2047.

¹⁰¹ Antun Cuvaj, *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas. Od 31. listopada 1888. do danas, svezak VIII*, Zagreb, Trošak i naklada Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Odjela za bogošt. i nastavu, 1913., 235-236.

ravnatelj.¹⁰² Da rad škole prati i tijekom narednih godina, dokazuje činjenica da se narednih godina nakon odlikovanja odličnih đaka, potpisuje u *Uspomenicu* škole.

Godine 1896. u Spomenici piše da je dao na župnom zemljištu sagraditi drugu školsku zgradu sa stanom za tadašnju učiteljicu Sofiju Pittner:

”Te godine sagradjena na župnom zemljištu druga školska zgrada sa stanom za učiteljicu. Gradnja je počela minule godine, a ove se uselila ovamo učiteljica Sofija Pittnerova i školska djeca. Župnik ustupio je za gradilište 845 hvati zemlje za toliko forinti, na to će, dok mu se ne isplati uživati od polit. občine Sesvete 6 % kamate. Da je ovako gradjeno tj. pod dva krova, valja pripisati nalogu g. odjelnoga predstojnika dra. Izidora Kršnjavoga koji hoće da se ovako grade sve škole, posebice stan i škola. Nakon svršene gradnje odstupi ovaj uistinu veoma učen muž sa svoga mjesta i zauze ga Otto pl. Krajčović.”¹⁰³

Iduće godine ,1897., u *Uspomenici* škole Jagić se navodi kao predsjednik i mjesni školski nadzornik Niže pučke škole u Markuševcu.¹⁰⁴ Iako nemamo detaljnih podataka o njegovom djelovanju unutar škole, navedeni izvori ipak nam potvrđuju da je bio vrlo aktivan na tom polju.

U kasnijoj Spomenici župe od 1955. do 1989. opisuju se prvi učitelji u Markuševcu. Iako je prva škola u Markuševcu sagrađena 1859. godine, u Spomenici iz 1955. - 1989. godine, među prvim pismenim ljudima Svetog Šimuna navodi se seljak iz Štefanovca – Josip Pavleković. Navodno ga je naučio pisati i čitati upravo župnik Ivan N. Jagić. Dalje se navodi kako je priučeni seljak J. Pavleković pomagao školovati djecu. Ovaj podatak ipak moramo uzeti s oprezom jer je prvi profesionalni učitelj u Markuševcu došao već 1859. godine, gotovo deset godina prije dolaska Jagića. Prvi školovani učitelj u Markuševcu bio je Josip Cunić.¹⁰⁵ U Spomenici pisanoj od 1955. do 1989. piše da je Cunić u Markuševcu došao 1860. godine. Jagić pak u svojoj Spomenici pisanoj od 1868. do 1900. godine navodi podatak da je Cunić učiteljem postao 1861. Prema časopisu *Napredak – časopis za sve učitelje, odgojitelje i sve priatelje mladeži* navodi se kako je Cunić učiteljem u Markuševcu postao već u stude-

¹⁰² *Častna knjiga I. Uspomenica učione Markuševačke*, Zagreb, zapis iz godine 1864.

¹⁰³ *Isto*, zapis za godinu 1896.

¹⁰⁴ *Isto*, zapis iz godine 1864.

¹⁰⁵ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1955. do 1989.*, 64.

nom 1859. godine., stoga bi prva dva podatka mogla biti pogrešna.¹⁰⁶ Isti podatak potvrđuje i Častna knjiga I. Uspomenica učione Markuševačke koju od 1865. godine popunjava učitelj J. Cunić.¹⁰⁷ Potonji je bio vrlo značajan učitelj tog doba, prvi je počeo primjenjivati posebne tifološke metode u izobrazbi slijepe djece. Njegovi uspjesi razbijali su predrasude o sposobnostima djece s poteškoćama vida.¹⁰⁸

2.2. Doprinos gospodarstvu

Svećenici su vrlo agilno sudjelovali u razvoju gospodarstva, što zbog (ne)prilika ukidanja feudalizma koje su izravno financijski utjecale na svećenike, dovodi do veće involviranosti onih svećenika koji su posjedovali zemlju u smislu dodatnog informiranja i obrazovanja te u vidu članstva u Gospodarskom društvu i autorstva stručnih članaka.¹⁰⁹ Premda primarno župnik, Jagić je pokazao značajan interes za obrazovanje, ali i gospodarstvo, što je razvidno iz nekoliko knjižica i stručnih spisa o gospodarstvu koje je napisao. Javljao se često u *Gospodarskom listu* radovima o voćarstvu, domaćim životinjama, a ponajviše o vinogradarstvu. Godine 1888. u travnju za *Gospodarski list* piše članak "Misli u prilog kulturi vinove loze na podravačkoj pješčari". U tom članku daje nekoliko smjernica o zasađivanju vinove loze.¹¹⁰ Već u idućem broju izlaze njegova druga dva članka: "Chlorosa loze"¹¹¹ i "Što je radilo vrhovno filokserno povjerenstvo u Francezkoj godine 1887.?"¹¹² U *Gospodarskom listu*

¹⁰⁶ Stjepan Novotny (ur.), Promene u učiteljskom osoblju, *Napredak: Školski časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži* 1 (1859.) 3, 33-48.

¹⁰⁷ *Častna knjiga I. Uspomenica učione Markuševačke*, Zagreb, 1864.

¹⁰⁸ Željka Bosnar Salihagić (ur.), TIFLOLOŠKI MUZEJ, *Katalog stalnog postava*, Zagreb, 2017., 43, dostupno online u: https://www.tifloloskimuzej.hr/files/file/publikacije/TIFMU01-02_Katalog_2017.pdf (12. VIII. 2023).

¹⁰⁹ Mira Kolar Dimitrijević, Elizabeta Wagner, Svećenik Vilim Švelc i gospodarsko poučavanje seljaštva u 19. stoljeću, *Cris*, 1 (2010) 12, 97-110.

¹¹⁰ "Kod samog nasadivanja novih vinograda moralo bi se na ova osvrnati: 1. Nijednom vinogradaru nebi se smjelo dopustiti, da vinograd neredovno sadi. Ima u nas doduše u novije vrijeme vinograda, koji su redovni, pače su u pojedinih okolih počeli i naši napredniji seljaci to nasljedovati... 2. Ne sadi dakle pregusto, 3. Ne sadi sve što ti pod ruku dodje. U tu svrhu imadu se pokušati one vrsti loze, koje su se kod nas do sada kao najrodovitije i najbolje pokazale, pak od njih saditi samo one koje ondje godimice obilno i najboljim groždjem rode... Hoće li se saditi što komu pod ruku dodje, ostat ćemo na onom mjestu, gdje i stojimo." U: Ivan Jagić, Misli u prilog kulturi vinove loze na podravačkoj pješčari, *Gospodarski list* 36 (1900.) 7, 50.

¹¹¹ Ivan Jagić, Chlorosa loze, *Gospodarski list* 36 (1900.) 8, 58.

¹¹² Ivan Jagić, Što je radilo vrhovno filokserno povjerenstvo u Francezkoj godine 1887.?, *Gospodarski list* 36 (1900.) 8, 59.

izvještavao je o gospodarskim pitanjima na području Francuske, a u istom listu najčešće se potpisivao šiframa.¹¹³

Jagić je nastojao pridonijeti razvoju gospodarstva ponajviše interesom za borbu protiv filoksere¹¹⁴ i obnovu vinograda nakon njezina zahvaćanja.¹¹⁵ O ovoj je temi objavio više radova osim u *Gospodarskom listu*, također u *Narodnim novinama*.¹¹⁶ Godine 1887. piše na ovu temu dvije knjige: *Filoksera vastatriks ili trsni ušenac*¹¹⁷ i *Naputak kako se lieči domaća životinja*.¹¹⁸

Bio je član upravnog odbora¹¹⁹ i narodno-gospodarski izvjestitelj zagrebačke županije imenovan od bana 19. srpnja 1887. godine.¹²⁰ Na sjednici Upravnog odbora Zagrebačke županije 1888. godine zaključeno je na prijedlog izvjestitelja Narodno-gospodarskog odbora Jagića da se Zemaljskoj vladi podnese podnesak kako spasiti lozu od filoksere različitim gnojivima.¹²¹ Također, bio je član Anketnog povjerenstva za spas vinogradarstva koje je razmatralo problem filoksere i pokušalo iznaći rješenja.¹²²

¹¹³ Potpisivao se: -ć., J. -ć., J-ć., I. J-ć., Iv. J-ić. Vlasta Švogor, JAGIĆ, dostupno online: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8954> (10. VIII. 2023.).

¹¹⁴ Filoksera ili trsov ušenac (*Viteus vitifoliae Fitch*) predstavlja jednog od najvećih i najpoznatijih štetnika u povijesti vinogradarstva. Potekla je iz Sjeverne Amerike, otkud je krajem 19. stoljeća prenesena u Europu. U Europi, a posebice u Francuskoj izazvala je veliko propadanje vinograda i ozbiljno je ugrozila gospodarstvo – ponudu i potražnju vina. Pojava filoksere iziskivala je promjenu tradicionalnog načina uzgoja vinove loze i natjerala je vinogradare da prihvate nove načine u proizvodnji. Vidi više u: Nino Rotim, Filoksera ili trsov ušenac (*Viteus vitifoliae Fitch*), *Glasnik Zaštite Bilja* 41 (2018.) 6, 77-82.

¹¹⁵ Vlasta Švogor, JAGIĆ, dostupno online: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8954> (10. VIII. 2023.)

¹¹⁶ Primjerice: Kod sv. Šimuna, *Narodne novine* 53 (30. lipnja 1887.), 146; Filoksera u naših vinograda i što da radimo, *Narodne novine* 53 (12. srpnja 1887.) 156; Filoksera vastatrix ili trsni ušenac, *Narodne novine* 53 (16. srpnja 1887.) 160; Filoksera vastatrix ili trsni ušenac, *Narodne novine* 53 (25. srpnja 1887.) 167; Filoksera vastatrix ili trsni ušenac, *Narodne novine* 53 (26. srpnja 1887.) 168; Dvije važne o pitanju o filokseri, *Narodne novine* 54 (14. siječnja 1888.), 11.

¹¹⁷ Ivan Jagić, *Filoksera vastatriks ili Trsni ušenac*, Zagreb, Nakl. sveučilišne knjižare Franje Župana (Fiedler), 1887.

¹¹⁸ Ivan Jagić, *Naputak kako se lieči domaća životinja*, Zagreb, Društvo sv. Jeronima, 1887.

¹¹⁹ Vijest da je izabran u Upravni odbor u: *Narodne novine* 53 (27. srpnja 1887.), 169.

¹²⁰ Vijest o imenovanju u: *Narodne novine* 53 (10. studenog 1887.), 256.

¹²¹ *Narodne novine* 54 (4. siječnja 1888.), 3.

¹²² *Narodne novine* 54 (29. veljače 1888.), 49; Enquetno povjerenstvo proti filokseri, *Narodne novine* 54 (9. travnja 1888.), 82.

Osim pokušaja doprinosa razvoju gospodarstva objavom radova i u različitim državnim tijelima, djelovao je na tom području i u Hrvatskom saboru. Na zasjedanju 1889. godine bio je član i izvjestitelj odbora za promicanje narodnoga gospodarstva i sudjelovao je u više saborskih rasprava.¹²³ Na zasjedanju 1892. godine tijekom rasprave o proračunu vraća pozornost na teško stanje vinogradarstva.¹²⁴ Na ovom je zasjedanju također bio član i izvjestitelj Odbora za promicanje narodnog gospodarstva.¹²⁵ Govorio je o raznim molbama koje su prispjele odboru, o svilogojstvu i zaštiti nasada američke loze.¹²⁶ Također je sudjelovao u raspravi o privremenom uređenju gospodarsko-strukovne škole.¹²⁷

Očekivano je i kao župnik nastojao unaprijediti gospodarstvo, s naglaskom na vinogradarstvu, prvo učeći na putovanjima u regije poznate po vinu, a potom primjenom naučenoga. Tako je kao dobar poznavatelj francuskog jezika hrvatsku javnost izvješćivao o gospodarskim zbivanjima u Francuskoj.¹²⁸ U Spomenici godine 1875. opisuje svoje putovanje u Colmar:

"Bio sam uz pomoć od 100 forinti od vlade na vinarskoj izložbi u Colmaru, kamo sam išao ovim putem; Beč, Augsbuurg, Nuerberg, Wuerzburg, Meinheim, Deidelberg, Speyer, Sfranzburg, Colmar, Strassburg, Baden-Baden, Stuttgard, Muenchen, Salzburg, Beč. Došla dobra vinska godina. Dok sam bio na putu potkopaše zlikovci klet."¹²⁹

¹²³ Govori o filokseri, unaprjeđivanju gospodarstva subvencijama, konkretnom pomoći razvoju poput nagradi tvornici pamuka u Dugoj Resi, govori nadalje o svilarstvu, voćarstvu, u: *Stenografički zapisnici sabora kr. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije petogodište 1887-1892.*, sv. V, Zagreb, Tiskarski zavod Narodnih novina, 1892., 233-237; 244-247.

¹²⁴ *Stenografički zapisnici sabora kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije petogodište 1892.-1897.*, sv. II, Zagreb, Tiskarski zavod Narodnih novina, 1894., 170.

¹²⁵ Odbor je Saboru dao prijedlog vezan uz svilogojstvo i vinogradarstvo. Više u: Prilog 17 i 44 u *Prilozi k stenografičkim zapisnikom sabora kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije petogodište 1892. – 1897.*, sv. III, Zagreb, Tisak Kralj. zemaljske tiskare, 1895.

¹²⁶ *Stenografički zapisnici sabora kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije petogodište 1892.-1897.*, 943-952, 1202-1209, 1662-1663.

¹²⁷ *Stenografički zapisnici sabora kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije petogodište 1892.-1897.*, sv. IV, Zagreb, Tiskarski zavod Narodnih novina, 1895., 2478-2479.

¹²⁸ Vlasta Švoger, JAGIĆ, dostupno online: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8954> (10. VIII. 2023.).

¹²⁹ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1875.

Ponovno opisuje svoja putovanja u južnu Francusku 1888. godine, kada je posjetio Chambéry, Lyon, Valence, Grenoble, Avignon, Nîmes, te dalje Torino, Milano, i Bolognu. Razlog njegova putovanja u Francusku bilo je pronalaženje rješenja za suzbijanje filoksera, za koju piše kako je već tada bila prisutna u Zagrebu: "Pojavila se preklani u vinogradu Luke Horvatića na jugu zrnetine."¹³⁰

Sam je bio vrlo angažiran u proizvodnji vina. Tako u Spomenici bilježi urod i kvalitetu vina. Godine 1875. bio je izuzetno zadovoljan vinom, stoga mu je zasmetalo kada su ga 27. rujna te godine orobili dok je bio na putu, ukrađši mu nekoliko *polića* vina. Piše: "Došla dobra vinska godina. Dok sam bio na putu potkopaše zlikovci kriet."¹³¹ Zatim bilježi za 1898. godinu da je zadovoljan urodom vinove loze, te zapisuje kako je dobio lijepu količinu vina. "Ove godine brao prvi put znatniju količinu vina iz obnovljena dijela vinograda Pilatušćaka i Čelakovca. Bilo ga oko 16 hektolitara. Opet dao izri-golati prostor od 660 hvati na Čelakovcu."¹³²

U zadnjoj godini u kojoj je upisao zapis u Spomenicu 1899. bilježi:

"Na izrigolanom zemljištu Čelakovec zasadih graševinu i to 840 komada. Za troškove oko obnove vinograda, na što sam do sad potrošio oko 1500 forinti, zatražih da mi se dade na otplatu svota od 220 forinti koju isplatiše Franjo i Blaž Kravarščani, za prodani njima kolosjek Dubravu i jošte 450 forinti tj. utrž-nina za obveznicu unificiranoga državnoga duga, ukupno 670 forinti, slovim: šestosedamdeset forinti. Odplata 50 % započeti će godine 1901. Ove godine dobih dobra mošta 20 hektolitara."¹³³

Završio je Spomenicu upravo zapisom o gospodarskim prilika-ma i vinogradarstvu.

ZAKLJUČAK

U Hrvatskoj i Slavoniji u drugoj polovici 19. stoljeća razvidne su poteškoće s velikim brojem nepismenog i neobrazovanog puka, što se odrazilo i na područje gospodarstva, koje je ionako bilo pre-

¹³⁰ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1888.

¹³¹ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1875.

¹³² *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1889.

¹³³ *Spomen knjiga župe Sv. Šimuna i Jude Tadeja od 1862. do 1900.*, zapis za godinu 1899.

težno zasnovano na poljoprivredi, bez ozbiljnijeg domaćeg kapitala i prometne infrastrukture nužne za razvoj industrije. Razvidna je potreba za opismenjavanjem puka i unapređivanjem gospodarstva, a upravo je Ivan Nepomuk Jagić radio na oba područja. Ivan Jagić najduže razdoblje svog života provodi kao župnik Župe sv. Šimuna i Jude Tadeja, čitave 32 godine, a upravo je stoga moguće pratiti njegov doprinos župi i rad na modernizaciji. O Jagićevu djelovanju na području spomenute Župe, najviše doznajemo iz Spomenice koju je pisao. Iako je u pitanju duže razdoblje, možemo reći da je Spomenica poprilično štura, a predmnijevamo da je tome razlog što ju je popunjavao najčešće pred kraj svake godine, po sjećanju. Razlog pomalo šture Spomenice može biti i taj što je za svog službovanja u Župi puno putovao, pisao te politički i gospodarski djelovao.

Iz Spomenice saznajemo razne podatke vezane uz lokalnu povijest, poput onih o radovima na župnom dvoru, crkvi te općenito u Markuševcu. Najviše je o gradnji i obnovi u Župi pisao od 1880. godine, nakon što je Zagreb pogodio razoran potres koji je ošteti župnu crkvu i kuriju. Također, opisuje gradnju druge školske zgrade u Markuševcu, koja se odvija 1896. godine na župnom zemljištu. Potom piše o bolestima u selu, tako za godine 1872. i 1891. doznajemo da su nemile bolesti usmratile veći broj djece. Jagić kao svjedok svojega vremena bilježi poneke vremenske neprilike koje bi pogodile Markuševac, a koje su značajnije utjecale na gospodarstvo toga kraja, ali i suvremene događaje. Spomenica stoga može poslužiti kao izvor za lokalnu gospodarsku i društvenu povijest navedenog kraja, uz izvor podataka kojima je moguće popuniti Jagićevu biografiju.

Već Jagićevi saborski govori potvrđuju da se zalagao za razvoj obrazovanja i gospodarstva. Kao kandidat Narodne stranke bio je izabran za zastupnika Varaždina 1871. te za zastupnika Slunjskoga kotara 1889., 1892. i 1897. godine. S obzirom na još uvijek prisutan velik broj neobrazovanih u hrvatskim zemljama u drugoj polovici 19. stoljeća, trudio se razvijati pismenost prvo kao vjeroučitelj, potom podupiranjem povećanja plaća učiteljima, potom kroz novi zakon o školstvu, a onda i konkretnim radom na Župi. Kao župnik poticao je razvoj izobrazbe kroz opismenjavanje stanovnika tadašnjeg Markuševca, a sudjelovao je i u radu prve škole u Markuševcu uz prvog školovanog učitelja Josipa Cunića. U školi u Markuševcu najmanje šest godina bio je ravnatelj, a potpisivao se u školskoj *Uspomenici* i kao predsjednik mjesnog školskog odbora.

Jagić je nastojao pridonijeti razvoju gospodarstva. Kao autor članaka u *Gospodarskom listu* nastojao je podučiti seljake o mogućnosti suzbijanja bolesti vinove loze i o obnovi vinograda nakon

njezina zahvaćanja. Godine 1888. bio je Vladin predstavnik u Povjerenstvu za borbu protiv filokse. Napisao je nekoliko knjiga o vinogradarstvu, voćarstvu i domaćim životinjama kako bi pridonio gospodarskom napretku. Poseban interes pokazao je za borbu protiv filokse i proizvodnju vina, pa predmnijevamo da je župljanima pomogao svojim znanjem.

Na osnovi svega navedenog možemo potvrditi početne istraživačke teze da je Ivan Nepomuk Jagić primjer župnika druge polovice 19. stoljeća koji je doprinio modernizaciji svoje župe ponajprije na području obrazovanja i gospodarstva, čime je pokazao progresivnost i potvrdio da su u Hrvatskoj druge polovice 19. stoljeća svećenici i nadalje imali važnu ulogu u modernizaciji većinski ruralne zemlje.

1880.

Dođoh popravit' cietu Kruć, barisan u ovi Simunjski
 vovio malariju, kad mi prekinu srećan užitak
 otkotat potres na 9° novembra u 7 sati 35 min.
 Bio sam dole u maloj sobici i klijedoh natijati.
 Kroz, počeo se drnati kruč i solikom silom
 halabullom, da nisam mogao sigurno krotiti
 se polje. Dođah na prag, ne mogoh doći, jer
 se kruč još uvijek kretao i skroz pedas criep.
 Kad to prest, vadijoh na dvoriste. Vidim kroz
 prozore od šćine igla, jer u se ova dimnjaka raz
 vohla. Grućinska soba ina čipman vod, kas orah,
 kad ni se čelice u daris.
 Na crkvi su ovi pukao nedimom i goružit prozore do
 dolje. U crkvi pustol. Tri prozora razbozan, jedan u pas
 na drvenim okvirom, u. Antun leži - nedim postpane
 ladje.
 Kapela samo učito upucata; oramo precent neto
 otačstvo.

Slika Jagićev rukopis – tekst iz Spomenice 1880. godine u kojem Jagić opisuje razoran potres iz 1880. godine (foto: Antonia Antolović)

CONTRIBUTION OF PARISH PRIESTS TO MODERNIZATION OF
19TH CENTURY CROATIA – EXAMPLE OF IVAN NEPOMUK JAGIĆ

Summary

On the basis of archival material, periodicals and relevant literature, the paper tries to answer the research question whether parish priests encouraged modernization in Croatia in the second half of the 19th century. Along these lines, the activities of parish priest Ivan Nepomuk Jagić are being considered. We are talking about the parish priest of the Parish of St. Simon and Jude Thaddeus at Markuševac, who left a significant mark especially in the field of education and economy, but also as a member of parliament.

Key words: Ivan Nepomuk Jagić, modernization, 19th century, economy, Parish of St Simon and Jude Thaddeus, Markuševac